DONOSTIAKO UDAL LIBURUTEGIA - BIBLIOTECA MUNICIPAL DE SAN SEBASTIAN

Euskal Eresi ta Irkuntzaren alde

Zubimendi'tar Joseba Zuzendari

"Txirrita,, joan zaigu

Berri samiya bertsozaleentzat. Euskaldun artean beste itzik entzuten al da?: "Txirrita il da!! Ainbeste urte buruan gure erriko bazter guziak alaitu dituan bertsolaria Jaunak Bereganatu du.

Igande goiza zan. Aberri Eguna ospatzen, Euskadi lurralde orotan. Gure gizona, Lujanbio'tar Joxe Manuel, euskaldun zintzo izanda ezin ba egon eusko berpizte onetan bere alea erein gabe. Bakoitzak bere aal ta neurriz ospatzekko eguna ba'zan, bertsolariak bere abesti ta jakinduriz. Goizueta erriak izango zuan poza "Txirrita"ri entzuteko; baña Jainkoaren asmoetan, gure begiak itxu. Goizueta'n etzan entzun Joxe Manuel'en bertso ederrik. Alajtasunezko aldi ordez, negargarrizko gaixo aldia.

Asteazkenean, kristau zintzoari dagozkion egintzat bete ondoren, Jaunagana igestu zitzaigun. Otoitz, euskaldunok, bere alde.

Askoren ustez "Txirrita" altzatarra gendun; Errenderikoa zala zioten beste batzuk. Erri bi auetan bere biera geiena igaroarren, ernaniarra zan jaiotzez. "Latz" baserri zarzarrean ludira etorria.

Amasei urte inguru izango zituan Altza'ra agertu zanean. Lujanbio beste bertsolaria, "Zaiburu" baserri izenez ezaguna, bere lengusua. Au ta Tellaetxipi gaztexiagoak ba'ziran ere, alkarrekin amaika aldiz jardunak.

Zeñek agertu leku labur onetan bere bertsolaneko berri guziak? Gipuzko osoa bere adiskide zuan. Gaztelu, Xenpelar, Udarregi, Pello Errota, beti berekin leian; baña alkar adiskide. Ezpaizan berealakoan asarretuko gure gizona. Napar euskaldun errietan, emen bezin maite. Bizkaia'k ere bere semetzat zeukan. Eta Bidaso'z aruntzko ibillerak Azken leku auetan "Matxin" zana izan oi zun geienean aurrez-aurre. Gaur biak zeruan alkarrekin izango al dira...

Urte auetan euskaldun olerkari ta bertsolariekin gerta zaiguna, bai arrigarri. "Lizardi" ta "Bedolia" saritu bezin laxter aldegindakoak ditugu. "Matxin" ta "Txirrita" berdin. Jaunak bere alboan euki ditzala guziak.

"Txirrita" bertsolari ezagunak zenbat millaka bertso egin ote ditu bere bizian Ezin guziak jaso orde. Alare ba-dira an emen argitalduak. Orain urte gutxi antzutu zitzaigun "Bertsolaria" asterokoan amaika lan polit agertu zizkigun.

Fuerozale purrukatua gure gizona, benetan. Bigarren gudaldia amaitu ondoren gai oni gogor eldu zion. Ona nola mintzaten dan bere ahapaldi batean:

"Gure aurreko guraso zarrak
aspaldi xamar iltzian,
guk ainbat bider faltatu gabe
fede santuko itzian.
Izar tartetik or daude beida
jendia nola bizian,
nagar malkuak dakazkitela
Fueruak ofenditzian,
zer kontatua izango dute
Josefat'era biltzian."

Gaur abertzale agertzea gauz erreza da. Ez ain errez arrek bertso auek egin zituan garaian. Euskotasun utsak abertzale kutsua barrenean dula diotenak, onelako agiriei laxter elduko diote berriz ere. Ara zer dion beste intzneurtu onetan:

"Zazpi senide aita batenak
egotia emen triste
fortunatu da desgrazi batez;
baña ez genduan uste
maita dutenik etor diranak
besteren gauzaren eske.
Egunen baten asarre xamar
ikusi bear gaituzte,
jakin dezaten ba-gerala gu
izena degun ainbeste."

Eunka bertso agertu genezazkegu, eusko maitasunak ereinda irten ziztzaiozkionen artean. Baña "Txirrita"ren entzutea zirikatzalle ta jostari aldekoa geiago zan. Oraingo neskatxaren janzkera ta oiturak nabarmendu naiean, bertso sail polita egin zigun. Ona bertako bat:

"Kateak lepuan da
eskumuturretan
jazten dituzte zenbait
famili pobretan.
Aberatsa berdintzen
zalle da obretan;
alabak apainduak
estadu orretan,
eta amak familira
ogia zorretan."

Irriparrez bizi izandu zan geienean gure bertsolaria. Naskazar ta gazteak ezten zorrotzez zula oi zituan. Aietako bati jarri zizkion bertsoetatik arten degu onoko au:

"Izketan asi giñan
biak gozo-gozo,
ezkontzeko mandatu
egin diot atzo.
Leiotikan ujuka
ama ta bi atso:
—Ez det arrapatuko
uste bezin mantso!

Onelakoa gendun gure ertilaria. Alai ta zorrotza. Gaurko izkera txukuna ezpa'zebilkian ere, euskel joskera egundo galdu gabe Zer egingo ote zizkigun oraingo euskera jakinduria berekin izan ba'zuan?

⁂

Idazki au luze joango zaigunarren, II Bertsolari Eguna zala-ta abestu zizkigun bertso batsuen berri eman gabe ezin lan au amaitu. Aurtengo txapeldun bera irtenik oroigarritzat gorde leizke.

Bigarren zaio zan. Gudaren aurkako itzneurtuak bota bear zituzten ta gogor ari ziran gure ertilariak. Amaren negarrak, odol-errekak, erri-erretzeak ta gudaen kalte izugarriak, bizi-bizirik agertzen zizkiguten. "Txirrita"ren txanda iritxi zanean, ona zer entzun-arazi zigun:

"Zenbat errezo egin izan det
nere denboran elizan,
ta pozik nago ikusirikan

AMONA TA ARDATZA

pakean nola gabiltzan.
Ni naien bezin kobardetikan
iñor ezin leike izan:
semeak gera ez joateatik
mutilzar geldiţu nintzan."

Ona berak azaldu, ainbeste urte buruan, bere mutilzartzko zegaitia. Baña etzan ori arrigarriena. Bestek asiera emandako bertsotan jarraitzen iaionetakoa gendun. Zirikatzalle agerturik epai-maiekoak galdeera au egin zion:

"Gustatutzen al zaizu
zuri bixigua?

... ...

Bai; ta jan egiteko
ba-det desiua.
Ori da neretzako
mokaru goxua,
gero zurrut eginda
a zer pasiua!"

Zenbat eta zenbat idatzi leike gai oni buruz. Bañan amaitu egin bear. Altza'ko "Gaztelu-ene" etxetik illobiratu duten eusko bertsolari jatorra, illezkor degu Euskadi'n. Alderdi guzietan zar ta gazteak otoizka nabaitzen ditugu bere gogo aldez. Amai dezagun lantxo au berak Zeruko Aitari barkaera eskatuaz asma zituan bertso asierakin:

"Zeruko aita barkka ditzazu
pekatarien pausoak..."

ZUBIMENDI'tar JOSEBA.

GAURKO ITZALDIAK

GETARI'n: Arrasaldean, E. A, B,'ren irakukrrin onespena.
Goenaga'tar Pie andereñoa, eta
Iruxo'tar Imanol Aldun jauna.
ZUMARRAGA-URRETXU'n: E. A. B.'k eratua.
Urtzelai'tar Julite andereñoa.
ONDARRABBI'n: E. A. B'k eratua.
Etxabe'tar Miren andereñoa.
ANDOAIN'en: E. A. B,'k eratua.
Gainzarain'dar Miren Gentzane andereñoa.

GIPUZKO IDAZKARITZA.

OARRAK.

URI-BURU-BATZARRARI

Ikastoletzaz edo Irakasletzaz bialdu zaizkien idazkiak biurtu ditzatela Gipuzko Idazkarita ontara oraindik, egin ez badute.

"Eguneko Irabazia", bildu duten erriak bialdu dezatela Idazkaritza ontara lenbaitlen. Uri geienetatik berri onak ditugu arazo onetzaz ta izparringian argitar tu nai genuke zer bildu dan ta orretarako jakin nai ditugu errietako berriak.

GIPUZKO IDAZKARITZA.

UDABERRI'KO EGUN BAT

Udaberri'ko goizaldea da; goizalde alaigarria...
Dana ixil-ixil... eta une ontan errian, lo oste guzia...
Orain, eguzki ederra, irtetzen da mendi oen atzetik...
Piztu da lurra, eta argi onak dio: "egun-on" goi-goitik...
Agurtzen zaitut nik ere eguzki samur, zoriongarria...
Udastean zuk alaitzen dezu nere biotz txit erria...

Zuek, gazteak,
Orain zergatik
Zaudezte bean, errian...
Biotz barrutik
Agurtu gabe
Eguzki ona, mendian?...

Pozik ari da txorrotxioka txoriño alaigarria,
Ta esaten dit: "Zuretzat gazte, nere abesti zolia."
Eskarrik asko zure abesti samurrengatik, txoria...
Zuretzat izan dedin betiko, nere maitasun aundia...

Zuek, gazteak,
Orain zergatik
Egon lotan, or, errian...
Biotz barrutik
Laztandu gabe
Urretxindora, mendian?...

Lore politak, gogoz eskeintzen didate beuren usaia...
Ongi esanaz: "Zuretzat, gazte, gure urrin gozo, alaia"...
Zuek zerate nere biotz-ain goxoaren senda-gaiak...
Nere muxua orain zuentzat, mendiko lore lirañak...

Zuek gazteak,
Zergatik egon
Goiz eder ontan, errian...
Biotz guztitik
Pa eman gabe
Lore politai mendian?...

Emen, mendian, yaiotzen dan ur onak, ziñez esaten dit;
"Edan nazazu, zikinduko naiz, yatxi orduko menditik".
Zu zeralako guztiz garbia... edan nai zaitut biotzetik...

Zuek gazteak,
Orain zergatik
Zaudezte bean, errian...
Gogo onez edan
Gabe ur garbia,
Emen, mendiko iturrian?...

Mendiko txori abeslariak, ixillik gelditu dira...
An, eleizatxo batean... dan... dan... yo dute... illunabarra da...
Eta pizkaka euzki gorria, an, itsasian, sartu da...
Maite-maiteki esanaz: Bigar goiz arte, agur, gaztea"...
Bigar goiz-arte, agur, bai zuri, eguzki maitagarria...
Zuk ez ba nazu argi egiten ¡il ko da nere bizia!

Zuek, gazteak,
Orain zergatik
Egon or bean, errian...
Ikusi gabe
Eguzkia sartzen
An, itsaso zabalean?

SATARKA.

IZPARRAK

ABERRI EGUNA

Igandean bai aberri maitasuna nun-nai agertu zala. Erri koxkorrenak ere, uri nagusiak aña egin nairik genituan. Bilbo'n ikaragarrizko jaiak eratu ba'ziran, Donosti, Iruña ta Gazteitz, etziran atzera gelditu. Gure eginkizunak uri aundietatik urrun eraman genituan ta bai atsegiñez ikusi ditugula Azpeiti-Azkoiti aldeko jai jatorrak. Egun aurrez asi ziran bi erri auetako jaiak. Lenengoan abeslariak bere txorrotxorik apamenak gorutz zuzentzen zituzten garai berean, bestean urretxindorrak abeslari. Euskadi oro biotz-su ta maitasun-otoitzez lurrinka.

Zenbat aldiz txukatu ote genitun, biotz-ikaraz, begietan sortutako malkoak. Etzan gutxigorako. Ainbeste urtetan jauntxoen menpean ikusitako erri maitagarri auek, bere buruen jabe egin dira. Azpeiti'ko eresbatzak eusko erestaldi bat jo ondoren, "Eusko Abendaren Ereserkia" entzun-arazi zigun. Entzuleak tinko txapela eskuan! Zer alatzek aldatu du erri au onela? Erri-maitasunak!

Igande arratsaldean Urzelai anderemoa ta Goenaga idazle pizkorren itzaldiak entzun ondoren, bertako nexka-mutikoak sailka dantzan ikusi ba'zenituzten, ura poza! Biotza pil-pil zuek ere, gure antzo.

Onxe bera gertatu da alde guzietan. Uriburuetako agintarien gogoa bete bear balitz Aberri Eguna, urtero, bakoitzak beren errian ospatu bear luteke. Gar geiagokin lantzen omen dira; onurakorragoa beren iritzia.

Donostiarrak etziran atzera gelditu. Meza nagusira joan zan oztea elizan ezin sarturik, kanpotik entzun bear añakoa omen zan.

Arratsaldean, Zubieta'n ikusi zan aña jende, amatsetan ere iñor ausartuko ez litzakena. Dantzariak eta erromeri jatorra. Bañan geien poztu zituana, gure Abesbatza entzungarriak. Lau abesti politenetakoak entzun arazi zituzten ta amaieran "Ave María". Bertako txalotsak oraindik soñuka ari bear du alderdi aietan.

Arrigarriena Donosti'ra itzuli ziraneko sarrera. Txistu soñua aurretik zutela, uriko kalerik ezagunenak igaro omen zituzten. Zerbait egin bear zan Donostia'k igartzeko eran.

Gauez Eusko Etxean abestaldiak. Sagarzazu ta Elosegi gizonezkoak ta Enbil ta Zabalbeaskoa andereñoak poztu zituzten entzuleak.

Aberri Eguna gogoz jaitu da aurten. Ea datorren urtean, Araudia emen degula, nortarañoko jaiak egiten ditugun.

ANTZERTI GAIZ

Donostiko antzokirik apañean laxter degu berriz beste euskel antzerti egun zoragarri bat. Eusko Etxea'ko ertilari langilleak bere gain artu dute "Loreti" antzerki ederra berriro erakusteko lana. Aspaldietan ikusi ez dan antzerki au pozik artuko da euskaldunen artean. Gazteak, apika, ez dute ezagutuko ta ongi da oiek ere Elizegi andereñoak egin zuan lan au ikustea.

Edesti gaiz ongi lortutako lana auxe. Janzki apain ta bereziak, antxin itxura alde guzietan duala, guzien atsegiñeko izango al da. Eusko Etxea'ko antzezle iaioak ongi irabazia dute guzion laguntza. Datorren igandean zortzi Victoria Eugenia leporaño beteko al da. Sarrerak jaso nai dituztenak azkar ibilli bitez.

Bitartean ez daude geldirik egoteko neska-mutil auek. Gaur, itxasoz, an joan zaizkigu Pasai San Juan'eraño bertan Alzaga jaunaren "Mutilzar" jarri bear dutela-ta.

Ongi ibilli!

OLERTI EGUNA

Au ere alderatzen ari zaigu. Aurtengo txapelketarako lanak jaso dira ta beren izenak izparringi onetan argitaratu ditugu. Berrogei ta bederatzi lan agertu dira. Lenengo sallean, edozein eratako olerkietan, ogei ta amasei; bigarrenean, euskal poema deritzaionean, sei; ta irugarrenean, euskal olerki errikoi sortetan, zazpi.

Auxen bai pillo elerra. Zein ote degu aurtengo txapeldun?

Lekeitio'ko uri polita, Azkue aita semeak omentzeko gogo betez omen dago. Ez gaitu berri onek arritzen; berak bezelako semeak ematen dituan erriak arro jarri leizke.

PELOTA TXAPELKETA

Oraingo au ez degu txantxetakoa. Euskadi'ko lurralde guziak bialdu bear omen dituzte beren ordezkariak. Gaur goizeko amarretan, Urumea pelota-lekura bilduko da makiña bat jende. Ona zer jokaldi eratu dituzten:

Bigarren mallakoak: Gipuzkoa, Laburdi'ren aurka ta Gipuzkoa, Araba'ren aurka.

Lenengo mallakoak: Bizkaia, Naparroa'ren aurka ta Gizpuzkoa, Araba'ren aurka.

Pelota-zale dan guzia, gaur goizean Urumea'n ikusi baietz apustu egingo genduke. Arranetan gauza ederrak ikusteko jaio gaituk!

OMENALDI BAT

Euskaldunak esker onekoak gerala esan oi da alderdi guzietan. Ona erakuskia. Sagarzazu ta Elosegi abeslariak, Olaizola jaunaren ikasleak ditugu ta Erandez andereñoak, Muxika gazteari ta Caballero ta Bago andereñoei abesten irakatzi die. Bilbo'ko irratetxean egin zan txapelketan berauek irten zaizkigu irabazle ta aste onetan "Ateneo"ko aretoan abestaldi bat eman ondoren, apari eder batean omendu dituzte. Orrelakoak bear, esker oneko gazteak.

Bejondeizutela ta zorionak!

EUSKO NEKAZARIAK

Guar zortzi dute Azpeiti'n nekazariak bere jai ospatzea. Errietatik diran berriak diotenez, egundoko jendetza bilduko da bertan.

Meza nagusia Loiola'n dutela, asiko dira. Bertan Eleizagarai'en meza berria abestuko dute azpeitiar-azkoitiarrak. Onaindia mintzalari bikaña dute izketan.

Amaitutakoan, Azpeiti'rañoko ibillera ikusgarria izango da. Dantzari, gorulari, nekazariak bat egiñik, beren ikurriñekin atorriko zaizkigu.

Otoruntza ondoren izango dira ixtilluak. Zein sartu ango zezen-plazara?

Izan litezken euskal jolas ikusgarrienak bertan. Bertsolari, arrijasotzalle, soka-tira, aizkora-dema, ta Jainkoak bakarrik dakizkien gauzak.

Ez dakigu zer arrano duan Azpeiti erri onek. Garrantzizko asmoren bat sortzen danean, guziak Azpeiti'ra eraman bear. Potxolo Pidel ta lagunak izango dituzte kulpa guziak.

ALOÑA.